

TRÁVENÍ

Rudolf Hauschka

S prostorem, který ho obklopuje, je člověk spojen trojím způsobem: svými smysly, dýcháním a výživou. V dalším textu se ukáže, že síly a látky, které těmito cestami pronikají lidskou tělesnost, se vzájemně prostupují a vytvářejí jednotu. Tyto tři procesy se odehrávají na třech různých úrovních, přičemž celému tomuto dění lépe porozumíme, vyjdeme-li od dýchání a budeme-li považovat smyslový život za proces vtělování zjemnělý směrem k duchu, výživu v užším smyslu za proces vtělování zhrubělý směrem k hmotě. Proces dýchání je natolik životně nezbytný, že je na něm okamžitě zřejmé, jak neustále tvoří základ pro souvislost těla a duše. Tento proces je do značné míry nepřístupný naší libovůli; je totiž uspořádán podle kosmických zákonů. V *Nauce o substancích* bylo popsáno, jak rytmus 18 nadechnutí za minutu dává 25 920 nadechnutí za den, tentýž počet, kolik čítá platónský světový rok roků slunečních. Kdybychom však pouze dýchali, byli bychom lidmi věčně spícími; svět nebo i naše tělesné pochody by do našeho vědomí mohly vstupovat jen ve snivých obrazech.

Teprve s procitnutím jsou povolány oba polární procesy, smyslové vnímání a výživa. Prostřednictvím smyslů proměňujeme vnější svět na své představy. Vtěluje si duševní obsah; svět duševně zažíváme. Hrubou výživou přijímáme látky okolního světa a zažíváme svět fyzicky. Dnešní fyziologie výživy si náležitě všímá pouze této části jako své oblasti. Avšak člověk je jednotou a jedno podmiňuje druhé. Ba, ony velkolepé exaktní vědecké výsledky v oblasti výměny látkové v užším smyslu také naprosto neodporují rozšířenému duchovněmu nazírání těchto věcí.

Sledujme nyní nejprve obvyklý průběh procesů výživy.

Cesta potravy trávicím systémem je cestou pozvolného odbourávání a kontinuálního rozpouštění; potrava je nejprve v ústech pomocí zubů mechanicky rozmělněna a při žvýkání nasliněna, čímž dochází k prvním chemickým útokům prostřednictvím výměšků žláz ústní a hltanové dutiny (ptyalin atd.). V žaludeční šťávě způsobuje pepsin zejména odbourávání bílkovin na takzvané peptony. Ty jsou pak dále rozkládány výměškami štítné žlázy v tenkém střevu na takzvané peptidy; tyto výměšky rozpouštějí také uhlovodany, částečně už rozložené slinami, a tuky. Dalšími střevními výměškami jsou všechny živiny štěpeny nakonec až na ty nejmenší a nejjemnější stavební látky: bílkoviny přes peptony a peptidy na aminokyseliny, uhlovodany na cukr (hexózy) a tuky na glycerin a mastné kyseliny. Tato rozkládající se výživná kaše prochází přes vstřebávající střevní klky střevní stěnou do zóny vlastního zažívání. Co se ale děje nyní?

Je tak nasnadě myšlenka, že na druhé straně střevní stěny můžeme předpokládat pozvolnou výstavbu substance člověka, analogicky odbourávání na vnitřní straně stěny střeva. Pochody v žaludeční a střevní soustavě jsou natolik jednoznačné a jasné a do všech jednotlivostí exaktně transparentní, že touha po poznání by až příliš ráda učinila analogický závěr vzhledem k pochodům na druhé straně střevní stěny. Avšak poměry, u nichž se domníváme, že jsme je vyzkoumali v oblastech poznání, které jsou nám přístupné, bývají s velikou oblibou a často promítány do oblastí, které jsou pro naše současné metody poznávání nepřístupné. Je-li například newtonovská mechanika, jež dostačuje pro poměry zemského povrchu, promítána ven do kosmického prostoru, vyplynou z toho záhy nesrovnalosti a omyly, které se dnes lidé pokoušejí prostřednictvím teorie relativity omezit na snesitelnou míru. Zrovna tak je na omylu liebigovská agrikulturní chemie - jak jsem se snažil ukázat v knize *Nauka o substancích* - když výlučně ato- mistické zákonitosti vnáší do života rostliny, kde panují zcela jiné zákony, totiž zákony metamorfózy.

Až ke střevní stěně probíhají tedy procesy odbourávání živin v podstatě tak, jak by probíhaly také v laboratoři, pokud bychom bílkoviny, uhlovodany a tuky ošetřili ve zkumavce vhodnými reagensy. Dokonce i v průmyslových rozměrech velikých podniků můžeme napodobit jisté pochody žaludečního a střevního trávení, např. fermentativní štěpení tuků v mydlárně nebo zcukernatění škrobů pomocí diastázy v pivovaru nebo výrobu sýra pomocí syřidlového fermentu. Člověk by mohl mít dojem, že celá žaludeční a střevní soustava, od ústní dutiny až ke střevní stěně, je ještě enklávou nám známého a našimi prostředky prozkoumatelného světa, v níž jsou fyzikálně chemické zákonitosti do určitého stupně dosud platné. Co se však dále děje za střevní stěnou?

Zmíněný předpoklad dnešní fyziologie, že na druhé straně dochází opět k pozvolné syntéze, podle představ, které jsou pro nás běžné z chemie, nemůže být úplně správný. V opačném případě bychom totiž vně střevní stěny - tedy v chylu a lymfě - museli nacházet ony stavební kameny, které důvěrně známe z nitra střeva, např. stavební složky bílkovin, aminokyseliny, peptidy a peptony. Co však nacházíme v chylu a lymfě? *Hotovou lidskou bílkovinu!* Produkty rozkladu bílkovin, které se dají nalézt třeba v krevním řečišti, nepocházejí v žádném případě ze střev, ale z procesů odbourávání svalové tkáně a jsou tedy sekundární povahy.

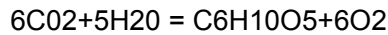
Střevní stěna je tedy zdá se předělem dvou zcela rozdílných světů. Na ní se odehrává něco významného. Abychom to pochopili, podívejme se na přírodní pochody probíhající mimo člověka.

V *Nauce o substancích* byla podrobně popsána podstata a život rostliny. Zrod a zánik rostlinné substance - také minerálních látek - zde byl doložen na základě četných mnohaletých pokusných prací. Byly pozorovány klíčící rostliny v zatavených ampulích a v důsledku nárůstu hmotnosti byl konstatován vznik substancí, stejně jako byl v důsledku poklesu hmotnosti za určitá časová období zjištěn zánik hmoty v ne- zvažitelné formy bytí. Tento zrod a zánik substancí probíhá v kosmických rytmech slunečních a lunárních oběhů. Také úplné analýzy semen a rostlin vyrostlých z nich v destilované vodě ukázaly rytmický průběh tvořících se a opět se rozkládajících minerálních látek, jako fosforu, draslíku, hořčíku, vápníku, křemíku, síry atd. Proti víře, že všechno bytí vzniká z hmoty, je třeba postavit názor, že tvůrčí duchovní kosmos postupně utváří viditelný svět a tento zase převádí zpět na nemateriální stupně bytí. Život tu byl, dříve než ještě existovala hmota, život jako produkt předtím existujícího duchovního kosmu. Proti dogmatu o preexistenci hmoty musí být postavena idea o preexistenci ducha.

Hmota je posledním sedimentem stvoření a jen tam, kde již opustila oblast života, je poslušná mechanickým a chemickým zákonům minerální přírody. Tyto přírodní zákony promítáme příliš rádi do života, do hvězdného světa a do kosmu a dáváme tak existovat onomu mylnému světónázoru přetrvávajícímu staletí. Naše moderní fyzikálně chemické přírodní zákony platí jen v mrtvé hmotě. Kde se však mrtvé hmoty zmocní život, panují už nikoli pouze míra, počet a váha, ale zákony kosmu, metamorfózy, polarity a stupňování (Goethe). V rostlině, kde „stoupají andělé“ a sestupují a z ruky v ruku zlatá vědra plují“, organizuje kosmos podle svých vlastních zákonů a rytmů a proměňuje hmotu přes všechny stupně bytí vzhůru až k nemateriální „nebeské síle“ a naopak nebeské síly dolů až k hutné, vážitelné a analyzovatelné látce.

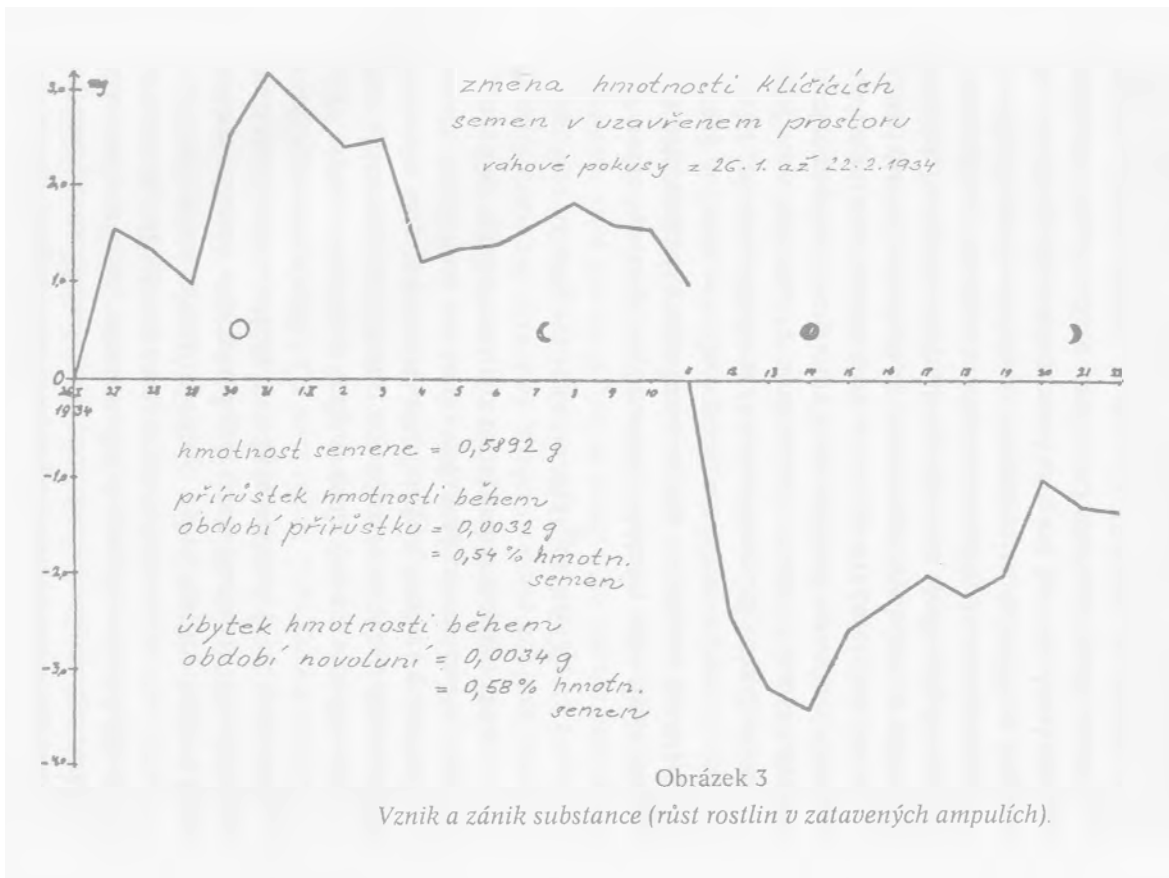
„Nikoli půda vytváří rostliny, nýbrž rostliny půdu“, říká Herzele (Vznik anorganických látek, Berlín 1876). „Kde nacházíme vápník a hořčík, tam byla rostlina, které tyto součásti vděčí za svůj původ.“

Ze světla, vzduchu a vody se tvoří duha a ze světla, vzduchu (kysličníku uhlíčitého) a vody se tvoří substance rostliny v zeleném listu takzvanou asimilací (viz *Nauka o substancích*). Vzorec, který nám pro tento velkolepý proces nabízí chemie, působí jako vyschlá kostra, z níž vyprchal všechen život:

V tomto vzorci už chybí světlo, o kterém víme, že jedině za jeho přítomnosti je asimilace možná. Teprve na pozadí duhy získává podstata asimilace podobu a život.

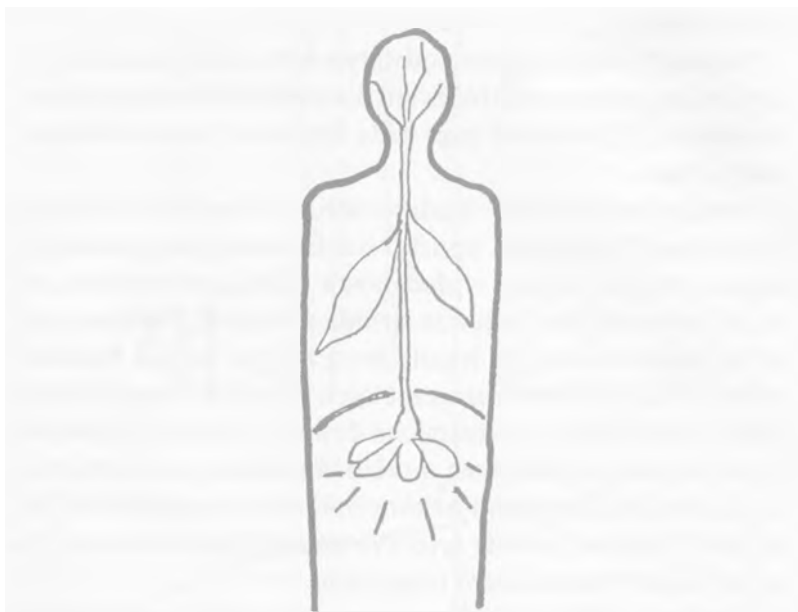
Ze zeleného středu se škrob směrem dolů zhušťuje silami země na celulózu, do tvrdých, dřevnatých trvalých tvarů, a směrem nahoru se silou slunce rozkládá na cukr. Odbourávání substancí směrem ke slunci pokračuje přes nektária k vůni éterických olejů, k prachu pylových zrn, k zářivosti květních barev. S postupujícím rokem se rostlina vydává okolnímu světu v barvách květů, vůni a pylu; dematerializuje se takřkajíc ven do univerza. Abychom to vyjádřili ve smyslu Goethově: Když rostlina zaniká ve své hmotě, dosahuje její *podstata* - idea rostliny - světovou periferii. Téměř minerální semeno, které zůstává, je pouze kotvištěm, na němž se tato podstata může za daných podmínek projevit. Když zjara v přírodě všechno pučí a raší, začne se idea rostliny vtělovat

a okolo půle roku dosáhne vrcholu svého patrného bytí. Když pak v pozdním létě rostliny odkvétají, chřadnou a usychají a na podzim zbydou jen semena, ustoupila podstata rostliny z patrného bytí, aby se příštího jara prostřednictvím semínka opět projevila. Tento velkolepý rytmus podstaty a jevu zahrnuje menší rytmy rostliny, rytmy soustředování a rozpínání v listových meta- morfózách. Tyto rytmy jsou vždy spojeny s metamorfózami látky a tvaru.

Rostlina nás tak učí - studujeme-li ji s empatickou nazírající soudností - abychom opustili dnešní ortodoxní pojem substance, který je spojený s představou věčné, mechanickou atomární a molekulární chemie ovládané hmoty. Rostlina nám daleko spíše ukazuje, že hmota není nic jiného než fixovaný stupeň existence makrokosmických procesů. Čemu říkáme zde na Zemi hmota, je kosmická činnost ve strnulé, fixované formě. Pozemská látkovost a světová podstata jsou dva póly, mezi nimiž se rozprostírá nekonečně mnoho stupňů přírodního bytí. Rostlina je mezi tyto dvě polaroty začleněna jako živoucí článek v kosmickém organismu.

Vraťme se zpět k zažívání: Jaký je tedy osud rozkládající se potravní kaše vně střevní stěny? Byla by to jistě absurdní myšlenka, kdybychom si představovali, že rostlina rozplývající se vně atmosféry ve vesmíru by se opět látkově syntetizovala ve vůni, pylu a barvách. Bytí rostliny v kosmu je daleko spíše bytím čistě duchovním. Jestliže se toto bytí stává při klíčení opět patrným, účastní se toho celý kosmos; makrokosmické procesy se zhutňují v rostlinnou substanci. Stejným způsobem však přechází rozklad potravní kaše při průchodu střevní stěnou na zcela nemateriální stupeň bytí - zpočátku (Rudolf Steiner). Výživné substance se jako rostlina rozplývají takřkajíc do vnitřního ústrojí látkové výměny. A právě tak jako dává kosmos opět vzniknout viditelné hmotné rostlině na kotvišti semene, tak utváří člověk hmotu svého těla - hotovou lidskou bílkovinu - na kotvišti svých orgánů rovněž z nemateriálních stupňů bytí.

Obrázek 4

*Proud potravy se rozplývá ve střevním traktu
– ve srovnání se zjemňováním („čereňím“) rostlinné substance směrem
ke květu, rozplývajícímu se v univerzu.*

Je tedy člověk skutečně mikrokosmem se všemi duchovními silami, které nalézáme ve vnější přírodě jako tvořivé mocnosti makrokosmu? Abychom se k této otázce přiblížili, musíme se zamyslet nad vývojem bytosti zvířete.

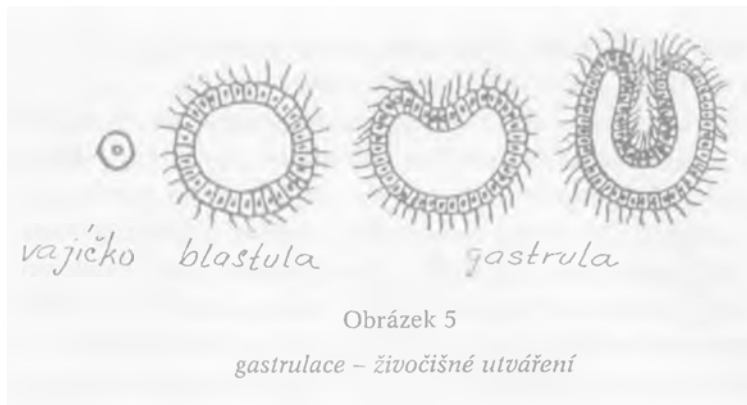
Zatímco se rostlina stává z kosmického dění přímo fyzic- kým jevem, je tu při utváření zvířete přítomen impuls, který uzavírá enklávu vnějšího kosmu a v této enklávě zahajuje vývoj vnitřních orgánů (viz *Nauka o substancích*).

Vývoj zvířete z vaječného zárodku probíhá tak, že nejprve vzniká dokonale vegetativním způsobem, buněčným dělením, kupa buněk (morula), která se pak organizuje do podoby koule (blastula). Nyní však začíná něco nového: U blastuly dochází k vchlípení, které má nejprve tvar pohárku, pak se stále prohlubuje, dokud nevznikne úplná dutina, oddělující vnitřní prostor od vnějšího (gastrula). To je rozhodující okamžik. Vývoj zvířete má rostlinný charakter až do tvorby gastruly; teprve utváření gastruly je oproti rostlinnému vývoji naprosto novým prvkem a je označováno jako základní forma živočišného vývoje a jako praforma všech vícebuněčných živočichů.

Vchlípením vzniklá vnitřní zárodečná vrstva (vnitřní zárodečný list neboli entoderm) je prautvarem, ze kterého se vyvíjejí všechny vnitřní orgány zvířete. Z vnější buněčné vrstvy (zevního zárodečného listu neboli ektodermu) se vyvíjejí základy smyslu a nervů zvířete. Došlo tedy ke vzniku vnitřního a vnějšího prostoru, což představuje od základu nový princip oproti rostlině.

Rostlina žije ve světle kosmu. Impulzy svého utváření přijímá z univerza a svou podstatou sahá do hvězdného prostoru. Rostlina je utvářena zcela zvenčí. Stačí jí, aby jako celá bytost byla jen nositelem života (kyslík), života získávajícího tvar prostřednictvím země (uhlík) a opět pomíjejícího ohněm, který má ke kosmu nejbližší (vodík); její vlastní substancí je tedy uhlovodan.

Zcela jinak musí probíhat utváření živočišného těla, neboť zvíře se stane nositelem vlastního pohybu a pocitu, toho, čemu říkáme duše. Pocit je v tomto smyslu pohybem na vyšší úrovni, duševním hnutím. Nestáčí tedy, aby vzduch (dusík) spolupůsobil jen zvenčí, celý zárodek musí být zvnitřněn, aby

zvíře ve své celkové podobě mohlo reprezentovat na kosmu nezávislý, volný pohyb. Zvíře tedy zvnitřňuje kus tvořícího, tvůrčího kosmu, buduje si soustavy vnitřních orgánů, vytváří podle založení srdce, plíce, játra atd. Co rostlina buduje jako svou substancí, tedy uhlovodan, podléhá přímému působení kosmických sil, je poutáno na vnější světlo. Tvorba bílkoviny u zvířete, která se odehrává v nitru, přijímá však své tvořivé impulsy z „vchlípeného kosmu“. Soustavy vnitřních orgánů nejsou ničím jiným než opakováním mimozemských procesů a sil. Jsou to silová centra zvnitřněného univerza.

Různorodost a mnohotvárnost živočišných forem spočívá v tom, že jsou vždy jen reprezentantem jedné části kosmických utvářejících sil, které se zvnitřnily. Zvířata jsou jednostrannými utvářeními; chybí jim harmonizující síla, jak ji má třeba slunce v makrokosmu. Zato na jednu stranu vynikají až k dokonalosti tělesnými vlastnostmi, které člověk nevlastní. Kdo by chtěl plavat s rybou o závod? Kdo by chtěl soupeřit se lvem v síle a pružnosti skoků? Ne nadarmo označila stará moudrost jako „zvěrokruh“ ta souhvězdí na nebi, z nichž vycházely impulsy živočišného utváření. Každé souhvězdí zvěrokruhu - vchlípené a zvnitřněné - dává živočišnému utváření určitý

směr, na základě čehož můžeme chápat mnohotvárnost živočišných čeledí.

S utvářením člověka se však objevuje zcela nový prvek: *Síla harmonie*. Mikrokosmos člověka je obsáhlý. Má v sobě všechny impulsy živočišného utváření, avšak harmonizované do lidské podoby. Člověk není tvarován *jedním* souhvězdím zvěrokruhu, ale má v sobě zvěrokruh celý a k tomu i planetární nebe včetně Slunce. Je tak nejen vlastním nositelem pohybu a pocitu jako zvíře, ale i nositelem *osobnosti*. Jako je Slunce v makrokosmu organizující a centrální bytostí, tak lze lidské Já považovat do jisté míry za duchovní slunce, za nositele zvažujícího a usuzujícího rozmyslu, za onu sílu, která jak na rovině tělesně životné, tak i duševně duchovní skutečně představuje centrum lidské bytosti.

Svým Já je člověk napojen na proud duchovního vývoje.

Co se tedy děje, když člověk zažívá? Můžeme říci, že výživné látky se rozplývají ze střeva do mikrokosmického prostoru člověka. Jako přivádí slunce rostlinu k rozkvětu a k odkvétání, k vydávání se kosmu ve vůni, pylu a záři barev, tak způsobují osobnostní síly člověka odbourávání a postupný rozklad potravního proudu až v nadmateriální silové pole, naplňující mikrokosmos člověka. A jako *Slunce* jakožto reprezentant *kosmu* novou rostlinu se všemi jejími látkami nově vytváří, tak vytváří Já jakožto nositel mikroorganické silové souvislosti substanci těla, lidskou bílkovinu. Jako se v modravém letním odpoledni náhle shluknou mračna a ze stále těžší a hutnější oblohy se nakonec spustí prudký liják, tak nějak prší hotová lidská bílkovina ze silově předtvořené substance mikrokosmu člověka. Jak se to konkrétně děje, o tom se ještě později zmíníme.

Zažívání tak znamená zduchovnění hmoty a podnět osobnostních sil k vytvoření nové lidské substance.

Obrázek 6

Člověk jako mikrokosmos. Minerál je mrtvým obrazem kosmu.
 Rostlina je živoucím obrazem kosmu; rostlina žije v hvězdném vesmíru.
 Zvíře je obrazem kosmu nadaným duší;
 zvíře má hvězdy a Měsíc jako zrcadlo makrokosmu v sobě.
 Člověk je sám duchovním kosmem; člověk má v sobě Slunce.